

BALKANIBAL

Biblioteka
SAVREMENI ROMAN

Za izdavača
Bora Babić

Urednica
Žaneta Đukić Perišić

Goran Mimica

BALKANIBAL

AKADEMSKA KNJIGA
NOVI SAD

Za Serkl. Za Grad.

Najveće zlo jeste zlo
koje je počinio **niko**, odnosno
ljudsko biće koje
odbija da bude ličnost.

Hannah Arendt

I'll drink of the clear stream,
And hear the linnet's song;
And there I'll lie and dream
The day along:
And, when night comes, I'll go
To places fit for woe,
Walking along the darkend valley,
With silent Melancholy.

William Blake

Kratka istorija nasilja

Nino je dete.

Zadrhtao je kada su njegova gola stopala dodirnula ledeni pod. Trenutak pre toga otac je ušao u sobu s fenjerom u ruci i prodrmao ga.

„Nino, ustaj, obuci se.“

Kao i svi drugi salaši i njihov je imao struju, ali otac je insistirao na fenjerima. Ninov mlađi brat nije mogao da zaspi u mraku, bojao se, pa je otac, umesto sijalice koja bi bespotrebno trošila struju, preko noći ostavljao upaljen fenjer, samo u njihovoj sobi. I malo bi odškrinuo vrata. Nino nije voleo svetlost fenjera. Ubeđivao je sebe da to nije zato što se i on plaši, ali plamičak je bio izvor lelujavih, sablasnih senki po zidovima i ćoškovima, po delovima nameštaja i ispod kreveta, po tavanici, gde su se okupljale u jata uznemirujućih prikaza. Čitao je o njima u bajkama i nije bio siguran da li te kreature zaista postoje ili su izmišljene. Majka je tvrdila da postoje samo u knjigama, ali otac je jednom rekao „Nisam baš siguran“, i nakratko pogledao majku ispod oka, što je bilo dovoljno da crv sumnje postane Ninov uporni saputnik. Sačekivao ga je svako veče, pred spavanje, i posmatrao kako se

svlači i sprema za krevet. Nije bilo pretnje u njegovom prisustvu, ali bio je tu. Čutljiv i strpljiv, čučao je u ćošku i čekao da se Nino uvuče pod pokrivač, a onda bi, iako dečak to nije video svojim očima, počeo vršljati po sobi kao neki pastirski pas koji poljem rasteruje i sakuplja svoje stado ovaca. Mrak je bio bolji. Bar ništa nije video, nije morao ni oči da zatvori.

„Ne gnjavi, daj malo brže. Čekam te u kuhinji“, rekao je otac i izašao. Nino je pogledao brata ušuškano pod perjanim jorganom, samo mu se potiljak video, i nešto ga je štrecnulo. Tek kasnije naučiće reč ljubomora.

Zašto uvek ja, pomislio je, a odgovor je znao: zato što imam osam godina, a brat dve. Navukao je dva para debelih čarapa i gumene čizme i izašao u kuhinju zatvorivši vrata. Samo ti spavaj.

Otac ga je čekao pored vrata, u ruci Ninov kaput i šal.

„I nemoj zaboraviti kapu. Duva prilično.“

Ako je i bilo tragova pospanosti, košava ih je u trenu rasula po okolnim njivama, i snove i toplinu koju je povukao sa sobom. Uvukao je glavu među ramena i krenuo za ocem, ka štali. Prema zapadu, s druge strane reke, večna aura svetala visila je nad nevidljivim gradom. Reku sa tog mesta nije mogao da vidi, iako je znao da je tu gde je oduvek i bila, na kraju polja, iza reda jablanova. Miris vode i mulja nije lagao.

Svetlo fenjera mu je izmicalo, nikako da ga nagaži. Kaskao je za ocem usredsređen na svaki naredni korak. U jesen, put do štale bio je izlokani i rasparani od točkova traktora i zaprežnih kola. Duboke brazde

sada su bile zamrznute, lokve na njihovom dnu jezerca leda.

Pitao se zašto ga je otac probudio tako rano. Sigurno je smislio neki novi posao. Ninove dužnosti poslednjih godinu dana počele su se umnožavati. Kad god nije išao u školu, vikendom i tokom raspusta, morao je da nahrani i napoji životinje, nacepa drva za taj dan, da pomogne majci i brine o bratu. Otac i majka očigledno su odlučili da više nije dete. Njega niko nije pitao. Zato je voleo školu, iako se pazio da o njoj ne govori sa isuviše entuzijazma. Jer, činilo mu se da što je više govorio o školi, to je otac iznalazio više poslova za njega. I protivio se tome da Nino čita u krevetu, tako se kvare oči, govorio je. Majka mu je dala malu baterijsku lampu, Nino bi se pokrio preko glave i čitao.

Video je kako otac otvara vrata štale i požurio je, unutra je toplo i oseća se na seno i stoku. Kada je konačno ušao, otac je već bio upalio nekoliko fenjera, čuo je komešanje i mukanje krava iz dna štale. Čuo je još jedan zvuk, dubok, iz grla, prigušen, zvuk koji nije pripadao životinjama.

Prvo što je video bila su gola leđa nepoznatog čoveka. Klečao je tako, zagrlivši jedan od poprečnih stubova, jer ruke su mu bile vezane žicom. Glavu je pognuo na grudi, pa je Nino na trenutak pomislio da pred njim stoji samo telo. Ko zna koliko bi stajao i zurio u scenu, utrnuo, da ga nije prenuo očev glas.

„Na ovom svetu postoje ljudi koji pošteno rade i pošteno brinu o svojoj porodici. A postoje i paraziti

koji žive od tuđeg rada. To su lopovi.“ Kažiprstom je zakovrdžao u pravcu Nina.

„Priđi bliže da ti pokažem kako se kažnjavaju.“

Video je bič u očevoj ruci. Video je i stari tronožac, na njemu zardali nož i klešta. Umesto da priđe, zakoračio je prema vratima. Čovek je podigao glavu i pogledao ka Ninu. Usta su mu bila zapušena krpom, oči zakrvavljene, žile odskočile na vratu.

Dva sata kasnije, otac je uneo Nina u kuću na rukama, a na majčino pitanje rekao je: „Ništa ozbiljno. Mala slabost.“

Celu sedmicu Nino je preležao, u groznici, iz koje se povremeno budio urlajući i bacajući se, uveren da mu koža na leđima prvo crveni, a onda se cepa i da mu nokti otpadaju. Puzao je po krvavoj slami jer su mu oba kolena bila smrskana, poluslep od neverice, s uhom koje je visilo na traci kože. Video je bič koji se dizao i spuštao na njegove tabane, i umesto da misli *zašto*, on je mislio *kako*. Kako to da sve to što mu se događa ne boli? Moralo bi da boli, jer toliko krvi nikad nije video. Čak ni kad su klali svinje. Slama se lepila ispod njega, Nino nije mogao da diše, onda se naglo dizao u krevetu, izbezumljen, i video bi majčine oči. Stavila bi mu obe ruke na ramena, gurala nazad na jastuke, ponavljala da se smiri, da je na sigurnom i da neće nikome dozvoliti da mu naudi. Prijali su mu oblozi od rakije, kad bi majka izašla iz sobe, skinuo bi vlažnu maramu sa čela i sisao njen vrh.

Kada se oporavio, odbio je da uđe u štalu. Otac nije insistirao.

Nino ima dvanaest godina.

Laktovi na simsu, posmatra kroz prozor kolonu od desetak zaprežnih kola. Svaki čas rukavom briše vlagu sa okna. Kolona se vuče duž blatnjavog seoskog puta, uz njihovo imanje, na čelu vojni džip. Traje to već neko vreme. Kolona staje i ponovo kreće, zaprega se zaglibi, sa životinja se diže para, obrisi ljudi se sjate, poguraju, zaprega krene s mukom, štucajući napred, konji iza se prenu, krenu uz trzaj i povike ljudi.

Vidi oca, stoji uz ogradu s fenjerom u ruci.

Nina izdaje strpljenje. Brzo navuče čizme, istrči napolje, čuje majčin glas. Stiže do oca u trenutku kad ovom prilazi oficir.

„Dobro več.“

„Veče.“

„Imamo ovde nekoliko ranjenih. Bismo li mogli da ih ostavimo samo noćas u tvojoj štali? Sutra ćemo se vratiti po njih da se ne lomataju noću.“

Otac okleva, nećka se, nešto mrmlja sebi u bradu.

„Zaboravi moju uniformu, čoveče. Ne naređujem ti, ovo je molba“, oficir, nervozno.

„Može.“

Oficir dodirne obod kape i vrati se na put, vikne dvojici kočijaša i pokaže na štalu. Zaprega se izdvoji iz kolone, prođe kroz kapiju, prate je otac i oficir. Zajedno sa kočijašima pomognu petorici ranjenika da siđu s kola. Samo jedan je na štakama, ostali sa zavijenom glavom, rukom, povezom na oku.

„Do sutra. Hvala“, kaže oficir i vrati se u pomrčinu.

Nino stoji uz dovratak, viri u štalu.

„Upali fenjere, idem po ćebad i vodu“, otac prođe pored njega, ka kući.

Nino razgrće slamu nogom na nekoliko mesta, pažljivo postavlja fenjere po ostrvcima gole zemlje, unutrašnjost štale kupa se u boji meda. Ranjenici su se smestili zrakasto po slami. Čute, na licima pečat providenja, pokreti spori, pažljivi, kao da štede snagu jer znaju da dolazi noć i crna rupa svežeg sećanja koje ne donosi ništa dobro, sem senki i izvitoperenih obriša, kao u nekom komadu Wayang teatra, mada bližem Danteu nego Bhagavad Giti, gde narator odstupa od tradicije mita i legendarnog junaštva, i umesto toga ispreda priču o košmaru, putu bez iskupljenja.

Nino zuri u vojnike, oni u njega, onda obaraju poglede, čini se, stide se svog stanja pred detetom.

Pored vojnika s povezom na oku leži poluotvoren ranac, deo sadržaja prosut: Nino vidi fotografski aparat i kesu uvezanu kanapom. Ne može da odoli, čučne, drži u ruci svežanj fotografija. Ratne uspomene. Na prvoj vidi petoricu vojnika kako stoje ispod drveta. Onaj u sredini razlikuje se od ostalih, ne gleda u kameru, glava mu je klonula, a razdrljena košulja otkriva veliku tamnu mrlju na grudima. Ruke mu se ne vide.

Nino veruje da razum živi na površini kože, jer on kožom shvata ono u šta gleda, jeza se brzo širi celim telom, tera ga da zatrepće pre nego što razrogači oči, a onda shvata da je vojnik u sredini vezan za drvo i da je mrlja na njegovim grudima krv. Jedna po jedna, slike se nižu: smrskana glava, polovina lica pretvorena u bezobličnu masu, noga kojoj nedostaje deo ispod kolena, jezik na mrtvom dlanu i par očiju na tanjiriću

za kafu, krvav osmeh od uha do uha, šake pune creva, plitka jama i tela. Staloženo oko fotografa odabira detalje, vođeno je sklonošću ka morbidnom radije nego dokazu o zverstvu. Nino je isuviše mlad da bi shvatio razliku.

Sve je drugačije nego pre četiri godine. Ni traga nagonu da odvrati pogled, onoj mučnini, onoj pesnici koja ga je zviznula u potiljak i vezala nedelju dana za krevet. Mogao je da se zaustavi nakon prve fotografije, nije morao da gleda ostale, ovaj put niko ga nije terao.

Nino zavije fotografije u kesu, uveže je kanapom i stavi pored ranca. Okrene se i vidi oca koji stoji na ulazu u štalu i posmatra ga. Doneo je ćebad i krčag s vodom. Možda bi otac mogao da mu objasni promenu kroz koju prolazi.

*

Nino više nije dete.

Stoji u polju, iza štale, pod đonovima oseća kako zemlja podrhtava. Posmatra plamenove boje broća koji tu i tamo liznu dimljivo nebo iznad grada preko puta reke, prate ih oblačići dima i prašine, i zakasneli, kratak drhtaj vazduha u njegovim ušima, grudima. Još jedan rat, ko zna koji na ovim prostorima. Kolevka i samrtna postelja, kolektivne iluzije na jednom mestu.

Sagne se i uzme grudvu zemlje u ruku, drobi je prstima sve dok se ne pretvori u prašinu. Godinama kasnije uradiće isto sa svojom prošlošću.

Stoji poslednji put na svojoj zemlji. Nije mu žao, ne oseća ništa. Otkako ga je otac, pre tri godine, od-